

دانشگاه شهید مدنی آذربایجان

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
دانشگاه شهید مدنی آذربایجان
دانشکده‌ی الهیات و معارف اسلامی
گروه ادیان و عرفان

پایان نامه‌ی مقطع کارشناسی ارشد
رشته‌ی ادیان و عرفان

مسیحا در کتاب مقدس یهودی (عهد عتیق)

استاد راهنما:

جناب آقای دکتر مظاهر احمدتوبی

استاد مشاور:

جناب آقای دکتر محمد مشهدی نوش آبادی

پژوهشگر:

حکیمه بهجت

مهر/۱۳۹۳

تبریز/ایران

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تقدیم بہ

بہ ساحت مقدس منجی عال بشریت مہدی موعود

و پدر بزرگوارم

و

روح مادر گرامیم

تقدیر و تشکر

پروردگارا

مرا آرامی عطا فرم تا پذیرم آنچه را که نمی توانم تغییر دهم و شهادتی مراده تا تغییر دهم آنچه را که می توانم و پیشی مرا عطا کن تا بشاسم تفاوت آنها را. تو را سپاسگذارم که مرا یاری کردی تا به آنچه خواستم، رنگ و اقیست پوشانم بر خود لازم می دانم از زحمات بی دریغ پدر و مادر بزرگوارم صمیمانه تشکر کنم.

از استاد دکتر انقدر جناب آقای دکتر مطاهر احمد احمد توبی که بار اهنمایی و مساعدت محطانه و عالمانه خود را اهلکشی این پژوهش گشتند و مرا تا به انجام رسانیدن این پژوهش هدایت کردند، صمیمانه تشکر می کنم. همچنین از جناب آقای دکتر محمد مهدی نوش آبادی که بار اهنمایشان، همیشه روشن کننده ی راهم بوده اند کمال سپاسگذاری را دارم. و در پایان صمیمانه از همه ی کسانی که به نوعی مراد به انجام رساندن این پژوهش یاری نموده اند، قدردانی می کنم.

حکیمه بخت

مهریک هزار و سیصد و نود و سه

تبریز، ایران

چکیده

مسیحا از اصلی‌ترین و بنیادی‌ترین موضوعات در یهودیت است. هدف این پژوهش بررسی تفصیلی معنا و اصطلاح مسیحا و مسیح باوری، در مهم‌ترین و بنیادی‌ترین بخش دین یهود، یعنی عهد عتیق است.

اصطلاح مسیحا به معنی مسح شده با روغن مقدس برای اهداف خاص، به عبارتی به معنای برگزیدگی برای هدفی مقدس است و شخص یا شیء مسح شده پر از روح الهی است. در عهد عتیق اشیاء مقدس با هدف برکت بخشی، و انتقال لطف و رستگاری خدا به قومش مسح می‌شدند. کاهنان اعظم به طور مفصل و آیینی توسط کاهن مسح و تقدیس می‌شدند. رسالت و هدف از این تقدیس پر شدن از روح الهی به منظور تعلیم و تربیت شریعت به قوم اسرائیل بود. پادشاهان در عهد عتیق برای مشروعیت بخشی به حکومت به مسح شدن توسط کاهن یا نبی نیاز داشتند. پادشاه مسح شده شخصی معنوی تلقی می‌شد که باید قوم اسرائیل را از دست دشمنان نجات می‌داد. در عهد عتیق همه‌ی انبیاء به طور کلی برگزیده و مسح شده، هستند.

این اصطلاح در دوره‌های بعد در مورد منجی موعود انبیاء مورد استفاده قرار گرفت که از طرف خداوند برای هدف نجات جهان برگزیده شده است. گرچه منجی موعود یا مسیح باوری به طور خاص در نبوت‌های انبیاء نمود بیشتری یافت، اما شکل‌گیری این آموزه تحت تأثیر آموزه‌ی وحدانیت خداوند، برگزیدگی قوم، شرایط رقت بار قوم، و آموزه‌های اقوام همسایه درباره‌ی پادشاهی الهی بود. بن‌مایه‌ها و زمینه‌های اصلی و روشن این آموزه را می‌توان در تورات یافت. در مزامیر پادشاهی به خاندان داوود وعده‌ی پادشاهی ابدی داده می‌شود. در مزامیر دوره‌ی تبعید منجی تنها خداست. انبیاء تصویر روشنی از روز داوری قبل از ظهور مسیحا ارائه می‌کنند، از قبیل: تغییرات بزرگ در نظم طبیعت، فراموشی تورات، جمع شدن همگان در یک مکان مشخص، ظهور ایلیای نبی، ظهور ضد مسیح. منجی موعود در عهد عتیق با عناوینی از قبیل: شیلو، داوود، عضوی از خاندان داوود، عَمَّانُوئیل، زَرْبَابِل، خود خدا، نجات دهندگان، بنده‌ی خدا، پسر انسان (قوم اسرائیل) معرفی می‌شود. نخستین مشخصه‌ی دوره‌ی مسیحایی جمع شدن تبعیدیان قوم اسرائیل، برکت‌های مادی و معنوی، رهایی قوم اسرائیل از ظلم و ستم غیر یهودیان است. در کتاب‌های دوره‌ی تبعید و بعد از دوره‌ی تبعید عهد عتیق این دوره‌ی مسیحایی با مفاهیم عالی-تری، از قبیل: نوشته شدن شریعت در قلب همگان، صلح جهانی تا حد مصاحبت حیوانات درنده با کودکان، خلقت آسمان و زمین جدید، تبدیل زمین به بهشت عدن، سهیم شدن مردگان دیندار در برکت‌های این دوره توصیف می‌شود.

کلید واژگان: عهد عتیق، کاهنان، پادشاهان، روز داوری، مسیحا، زمان مسیحایی

فهرست مطالب

عنوان..... صفحه

بیان مسئله.....	۱-۳
اهمیت و ضرورت تحقیق.....	۳
اهداف پژوهش.....	۴
سؤال‌ها و فرضیه‌ها.....	۴
پیشینه نظری و تجربی.....	۴-۵

بخش اول: مسح شده‌های خداوند در عهد عتیق

فصل اول: اشیاء مقدس و کاهنان به عنوان مسح‌های خداوند

معنای لغوی و اصطلاحی مسیحا.....	۸
۱-۱-۱. مسح شدن اشیاء مقدس.....	۹-۱۰
۱-۱-۲. مسح شدن کاهنان.....	۱۰
۱-۱-۳. آیین‌های مسح شدن کاهنان.....	۱۰-۱۲
۱-۱-۴. کارکردهای کاهنان مسح شده.....	۱۲-۱۳
۱-۱-۵. اسامی کاهنان مسح شده.....	۱۳
۱-۵-۱-۱. أَلْعَازَار.....	۱۳-۱۴
۱-۵-۱-۲. اِیْتَامَر.....	۱۴
۱-۵-۱-۳. فِیْنَحَاس.....	۱۴
۱-۵-۱-۴. اَبِیشوع.....	۱۵
۱-۵-۱-۵. بُقَّی.....	۱۵
۱-۵-۱-۶. غَزَّی.....	۱۵
۱-۵-۱-۷. زَّرَحِیَا.....	۱۵
۱-۵-۱-۸. مَرَایوت.....	۱۵
۱-۵-۱-۹. اَخِیطوب.....	۱۵
۱-۵-۱-۱۰. اَخِیْمَلْک.....	۱۵-۱۶
۱-۵-۱-۱۱. صدوق.....	۱۶

۱۷..... آبیاتار ۱۲-۵-۱-۱

فصل دوم: پادشاهان و انبیاء به عنوان مسح شده‌های خداوند

- ۱۹..... ۱-۲-۱. مسح شدن پادشاه در دنیای باستان.....
- ۱۹-۲۰..... ۲-۲-۱. تأثیر پذیری حکومت پادشاهی اسرائیل از پادشاهی‌های همسایه.....
- ۲۰..... ۳-۲-۱. مسح شدن پادشاهان.....
- ۲۰-۲۱..... ۴-۲-۱. دلایل مسح شدن پادشاه.....
- ۲۱-۲۳..... ۵-۲-۱. دلایل آغاز حکومت پادشاهی در اسرائیل.....
- ۶-۲-۱. پادشاهان مسح شده
- ۱-۶-۲-۱. پادشاهان مسح شده یهودی
- ۲۴-۲۵..... ۱-۱-۶-۲-۱. مسح شدن شائول به عنوان پادشاه.....
- ۲۵-۲۷..... ۲-۱-۶-۲-۱. داوود مسح شده‌ی خداوند.....
- ۲۷-۲۹..... ۳-۱-۶-۲-۱. مسح شدن سلیمان به عنوان پادشاه.....
- ۲۹-۳۰..... ۴-۱-۶-۲-۱. مسح شدن یهو بن نمشی.....
- ۳۰..... ۵-۱-۶-۲-۱. آبشالوم به عنوان مسح شده.....
- ۳۰..... ۶-۱-۶-۲-۱. مسح شدن یهو آحاز.....
- ۲-۶-۲-۱. مسح شدن پادشاهان خارجی
- ۳۰-۳۱..... ۱-۲-۶-۲-۱. مسح شدن خزائیل.....
- ۳۱-۳۳..... ۲-۲-۶-۲-۱. کوروش مسح شده‌ی خداوند.....
- ۳۳..... ۷-۲-۱. مسح شدن انبیاء.....
- ۳۳-۳۴..... ۱-۷-۲-۱. مسح شدن آلیشع بن شافات.....
- ۳۵-۳۸..... پی نوشت‌ها.....

بخش دوم: مسیحای آخرالزمانی در عهد عتیق

۴۰-۴۲..... مقدمه.....

فصل اول: مسیحای آخرالزمانی در تورات

۱-۱-۲	امید مسیحایی در سفر پیدایش	
۱-۱-۲-۱	قدیمی ترین نبوت مسیحایی	۴۴-۴۵
۱-۱-۲-۲	آموزه‌ی مسیحایی باب ۴۹ آیه‌ی ۱۰	۴۵-۴۶
۱-۱-۲-۳	ماده‌ی اولیه‌ی آموزه‌های مسیحایی	۴۷
۱-۱-۲-۲	بن‌مایه‌های آموزه‌ی مسیحایی در سفر خروج	۴۷
۱-۱-۲-۳	برکت‌های دوره‌ی مسیحایی در سفر لاویان	۴۷-۴۸
۱-۱-۲-۴	امید مسیحایی در سفر اعداد	۴۸
۱-۱-۲-۵	امید مسیحایی در سفر تثنیه	۴۸-۴۹
۱-۱-۲-۶	نقد قطعات مسیحایی تورات	۴۹

فصل دوم: مسیحای آخرالزمانی در نوییم

۱-۲-۲	امید مسیحایی در کتاب دوم سموئیل نبی	
۱-۲-۲-۱	وعده‌ی مسیحایی پادشاهی ابدی برای خاندان داوود در کتاب دوم سموئیل نبی	۵۱-۵۳
۱-۲-۲-۲	داوود الگویی برای مسیحای آینده	۵۳-۵۴
۲-۲-۲	سلیمان، حزقیّا، و یوشیا به عنوان نمونه‌ی مسیحا در کتاب‌های پادشاهان	
۲-۲-۲-۱	سلیمان به عنوان نمونه‌ی مسیحا در کتاب اول پادشاهان	۵۴-۵۵
۲-۲-۲-۲	حزقیّا به عنوان نمونه‌ی مسیحا در کتاب اول پادشاهان و کتاب دوم پادشاهان	۵۵-۵۶
۲-۲-۲-۳	یوشیا به عنوان نمونه‌ی مسیحا در کتاب دوم پادشاهان	۵۶-۵۷
۲-۲-۳	مسیحای آخرالزمانی در انبیاء متقدم و متأخر پیش از تبعید	
	مقدمه	۵۷-۵۸
۱-۳-۲-۲	مسیحای آخرالزمانی در کتاب عاموس نبی	
۱-۳-۲-۲-۱	روز داوری در کتاب عاموس نبی	۵۸-۶۰
۱-۳-۲-۲-۲	مسیحا در کتاب عاموس نبی	۶۰
۱-۳-۲-۲-۳	زمان مسیحایی در کتاب عاموس نبی	۶۰-۶۱
۲-۳-۲-۲	مسیحای آخرالزمانی در کتاب هوشع نبی	
۱-۲-۳-۲-۲-۱	روز داوری و زمان مسیحایی در کتاب هوشع نبی	۶۱-۶۴
۲-۲-۳-۲-۲-۲	مسیحا در کتاب هوشع نبی	۶۴-۶۵
۲-۲-۳-۲-۲-۳	نقد نبوت‌های مسیحایی کتاب هوشع نبی	۶۵
۳-۳-۲-۲	مسیحای آخرالزمانی در کتاب اشعیا نبی	

۶۵-۶۶.....	کتاب اشعیای نبی ۱-۳-۳-۲-۲
۶۶-۶۹.....	روز داوری در کتاب اشعیای نبی (اول) ۲-۳-۳-۲-۲
۶۹-۷۱.....	مسیحا در کتاب اشعیای نبی (اول) ۳-۳-۳-۲-۲
۷۱-۷۳.....	ویژگی‌های مسیحا در کتاب اشعیای نبی (اول) ۴-۳-۳-۲-۲
۷۳-۷۴.....	کارکردهای مسیحا در کتاب اشعیای نبی (اول) ۵-۳-۳-۲-۲
۷۴-۷۶.....	دوره‌ی مسیحایی در کتاب اشعیای نبی (اول) ۶-۳-۳-۲-۲
۷۶-۷۷.....	صهیون در زمان مسیحایی در کتاب اشعیای نبی (اول) ۷-۳-۳-۲-۲
۷۷-۷۸.....	آموزه‌ی رستاخیز در زمان مسیحایی در کتاب اشعیای نبی (اول) ۸-۳-۳-۲-۲
۷۸-۷۹.....	آموزه‌ی باقیمانده‌ی اسرائیل در کتاب اشعیای نبی (اول) ۹-۳-۳-۲-۲
۷۹.....	نگاه انتقادی به نبوت‌های مسیحایی کتاب اشعیای نبی (اول) ۱۰-۳-۳-۲-۲
	مسیحای آخرالزمانی در کتاب میکاه نبی ۴-۳-۲-۲
۷۹-۸۱.....	مسیحا و زمان مسیحایی در کتاب میکاه نبی ۱-۴-۳-۲-۲
	مسیحای آخرالزمانی در کتاب ضفنیای نبی ۵-۳-۲-۲
۸۱-۸۲.....	روز یَهُوَه در کتاب ضفنیای نبی ۱-۵-۳-۲-۲
۸۲-۸۳.....	مسیحا در کتاب ضفنیای نبی ۲-۵-۳-۲-۲
۸۳.....	زمان مسیحایی در کتاب ضفنیای نبی ۳-۵-۳-۲-۲
۸۳-۸۴.....	مسیحای آخرالزمانی در کتاب ناحوم نبی ۶-۳-۲-۲
۸۴.....	مسیحای آخرالزمانی در کتاب حبقوق نبی ۷-۳-۲-۲
	مسیحای آخرالزمانی در کتاب ارمیای نبی ۸-۳-۲-۲
۸۴-۸۵.....	روز یَهُوَه در کتاب ارمیای نبی ۱-۸-۳-۲-۲
۸۵-۸۶.....	مسیحا در کتاب ارمیای نبی ۲-۸-۳-۲-۲
۸۶-۸۸.....	زمان مسیحایی در کتاب ارمیای نبی ۳-۸-۳-۲-۲
۸۸-۸۹.....	اورشلیم در زمان مسیحایی در کتاب ارمیای نبی ۴-۸-۳-۲-۲
	مسیحای آخرالزمانی در انبیاء دوره‌ی تبعید و بعد از دوره‌ی تبعید ۴-۲-۲
۸۹.....	مقدمه ۱۹
	مسیحای آخرالزمانی در کتاب حزقیال نبی ۱-۴-۲-۲
۹۰.....	حزقیال نبی ۱-۱-۴-۲-۲
۹۰-۹۲.....	روز داوری در کتاب حزقیال نبی ۲-۱-۴-۲-۲
۹۳.....	مسیحا در کتاب حزقیال نبی ۳-۱-۴-۲-۲
۹۳-۹۴.....	زمان مسیحایی در کتاب حزقیال نبی ۴-۱-۴-۲-۲
۹۴-۹۶.....	شهر آرمانی حزقیال نبی در زمان مسیحایی ۵-۱-۴-۲-۲

- ۹۶-۹۷..... ۲-۲-۴-۱-۶. جوج و ماجوج در کتاب حزقیال نب.....
- ۲-۲-۴-۲. مسیحای آخرالزمانی در کتاب عوبدیای نبی
- ۹۷-۹۸..... ۲-۲-۴-۱. روز یَهُوَه در کتاب عوبدیای نبی
- ۹۸-۹۹..... ۲-۲-۴-۲. مسیحا در کتاب عوبدیای نبی
- ۹۹..... ۲-۲-۴-۳. زمان مسیحایی در کتاب عوبدیای نبی
- ۲-۲-۴-۳. مسیحای آخرالزمانی در کتاب اشعیای نبی (دوم)
- ۹۹-۱۰۰..... ۲-۲-۴-۱. بندهی یَهُوَه در کتاب مقدس.....
- ۱۰۰..... ۲-۲-۴-۳. بندهی یَهُوَه در کتاب اشعیای نبی (دوم).....
- ۱۰۰-۱۰۱..... ۲-۲-۴-۳. بندهی یَهُوَه به عنوان مسیحا در کتاب اشعیای نبی (دوم).....
- ۱۰۱-۱۰۳..... ۲-۲-۴-۴. رسالت بندهی یهوه در کتاب اشعیای نبی (دوم).....
- ۱۰۳-۱۰۴..... ۲-۲-۴-۵. دلیل ظهور اندیشهی بندهی یَهُوَه در کتاب اشعیای نبی (دوم).....
- ۱۰۴-۱۰۵..... ۲-۲-۴-۶. علت رنج بندهی یَهُوَه در کتاب اشعیای نبی (دوم).....
- ۲-۲-۴-۴. مسیحای آخرالزمانی در کتاب حجّی نبی
- ۱۰۵..... ۲-۲-۴-۱. روز یَهُوَه در کتاب حجّی نبی.....
- ۱۰۵-۱۰۶..... ۲-۲-۴-۲. مسیحا در کتاب حجّی نبی
- ۱۰۶-۱۰۷..... ۲-۲-۴-۳. زمان مسیحایی در کتاب حجّی نبی.....
- ۲-۲-۴-۵. مسیحای آخرالزمانی در کتاب زکریای نبی.
- ۱۰۷..... ۲-۲-۴-۱. کتاب زکریای نبی.....
- ۱۰۷-۱۰۸..... ۲-۲-۴-۵. مسیحا در کتاب زکریای نبی (اول).....
- ۱۰۸-۱۰۹..... ۲-۲-۴-۳. نشانهی ظهور مسیحا در کتاب زکریای نبی (اول).....
- ۱۰۹-۱۱۰..... ۲-۲-۴-۴. زمان مسیحایی در کتاب زکریای نبی (اول).....
- ۱۱۰-۱۱۱..... ۲-۲-۴-۵. تاج گذاری زُرَبابِل به عنوان پادشاه مسیحایی در کتاب زکریای نبی (اول).....
- ۱۱۱-۱۱۲..... ۲-۲-۴-۶. اهمّیت کاهن در نبوت مسیحایی در کتاب زکریای نبی (اول).....
- ۲-۲-۴-۶. مسیحای آخرالزمانی در کتاب ملاکی نبی
- ۱۱۲-۱۱۴..... ۲-۲-۴-۱. روز داوری در کتاب ملاکی نبی.....
- ۱۱۴-۱۱۶..... ۲-۲-۴-۷. مسیحای آخرالزمانی در کتاب یوئیل نبی.....
- ۲-۲-۴-۸. مسیحای آخرالزمانی در کتاب زکریای نبی (دوم)
- ۱۱۶-۱۱۷..... ۲-۲-۴-۱. روز خداوند در کتاب زکریای نبی (دوم).....
- ۱۱۷..... ۲-۲-۴-۲. مسیحا در کتاب زکریای نبی (دوم).....
- ۱۱۷-۱۱۹..... ۲-۲-۴-۳. زمان مسیحایی در کتاب زکریای نبی (دوم).....
- ۲-۲-۴-۹. مسیحای آخرالزمانی در کتاب اشعیای نبی (سوم)

- ۱۱۹-۱۲۰.....(سوم) کتاب اشعیای نبی.....۱-۹-۴-۲-۲
 ۱۲۰-۱۲۱.....(سوم) کتاب اشعیای نبی.....۲-۹-۴-۲-۲

فصل سوم: مسیحای آخرازمانی در کتویم

- ۱-۳-۲. مسیحای آخرازمانی در کتاب مزامیر
 ۱۲۳.....۱-۱-۳-۲. روز داوری در کتاب مزامیر
 ۱۲۳-۱۲۵.....۲-۱-۳-۲. مزامیر پادشاهی
 ۱۲۵-۱۲۶.....۳-۱-۳-۲. مسیحا در مزامیر دوره‌ی تبعید
 ۲-۳-۲. مسیحای آخرازمانی در کتاب دانیال نبی.
 ۱۲۶.....۱-۲-۳-۲. کتاب مسیحایی دانیال نبی
 ۱۲۶-۱۲۸.....۲-۲-۳-۲. پادشاهی مسیحایی در باب ۲ و ۷ کتاب دانیال نبی
 ۱۲۸.....۳-۲-۳-۲. میکائیل به عنوان منجی در کتاب دانیال نبی
 ۱۲۸-۱۲۹.....۴-۲-۳-۲. داوری قبل از ظهور مسیحا در کتاب دانیال نبی
 ۱۲۹-۱۳۰.....۵-۲-۳-۲. ضد مسیح قبل از ظهور مسیحا در کتاب دانیال نبی
 ۱۳۱-۱۳۲.....۶-۲-۳-۲. پسر انسان به عنوان مسیحا در کتاب دانیال نبی
 ۱۳۲-۱۳۳.....۷-۲-۳-۲. رستاخیز مردگان در زمان مسیحایی در کتاب دانیال نبی
 ۱۳۴-۱۳۷.....۸-۲-۳-۲. تفسیر هفتاد هفته‌ی نبوت ارمیا در کتاب دانیال نبی (باب ۹) (تعیین زمان ظهور مسیحا)
 ۱۳۸-۱۴۲.....پی نوشت‌ها:
 ۱۴۳-۱۴۴.....نتیجه‌ی بحث‌ها:

فهرست منابع

- ۱۴۵-۱۴۶.....منابع فارسی
 ۱۴۷-۱۵۱.....منابع انگلیسی و اینترنتی

Abstract.....

بیان مسأله

آموزه‌ی مسیحا (Messiah)، یکی از متمایزترین اندیشه‌های یهودیت کلاسیک است. هرمن-کوهن (Hermann Cohen) آن را مهم‌ترین و اصلی‌ترین محصول روح یهودیت خوانده است (Lange, 201).

اصطلاح لاتینی مسیحا (Messiah)، که عبری آن ماشیح (Mashiah) است، به معنی شخص تدهین شده، است (Ringgren, 9/469; Emmet, 8/571)، به عبارت دیگر، شخصی که به نشانه‌ی منتخب و برگزیده بودن توسط خداوند، با آیین تدهین با روغن، تقدیس می‌شده است (Ibid) از آیه‌ی ۱۵ باب ۳ سفر پیدایش، یک تفسیر مسیحایی شده است به این معنی که یک پیشگویی از پیروزی نهایی انسان، نسل زن، در منازعه با شر که با مار نشان داده است، می‌باشد، «و عداوت در میان تو و زن و ذریت تو و ذریت او می‌گذارم او سر تو را خواهد زد و تو پاشنه‌ی وی را خواهی کوبید» (Emmet, 8/574)

در باب ۲۸ آیه‌ی ۴۱ سفر خروج مسیحا برای کاهن به کار رفته است، «و برادر خود هارون و زن و پسرانش را با آن لباسها و زیتنها بیارا و ایشان را مسح و تخصیص و تقدیس نما تا برای من کهانت کنند» (اسفندیار، ۵۰). باب ۴ آیه‌ی ۵ سفر لایوان نیز کلمه‌ی مسیحا را برای کاهن به کار می‌برد، «کاهن مسح شده از خون گوساله گرفته آن را به خیمه‌ی اجتماع آورد».

به نظر سلین (Sellin) و دیگر محققان در باب ۲۴ آیه‌ی سفر اعداد امید مسیحایی اولیه وجود دارد، «او را مشاهده خواهم نمود اما نزدیک نی ستاره‌ای از یعقوب طلوع خواهد کرد، و عصایی از اسرائیل خواهد برخاست و اطراف موآب را خواهم شکست» (Emmet, 8/574).

قوم اسرائیل در زمان سموئیل نبی با مشاهده‌ی کامیابی‌های نسبی اقوام مجاور مانند آدوم، موآب و آمون بر آن شدند تا از سموئیل نبی بخواهند یک پادشاه برای ایشان انتخاب کند. سموئیل شائول را مسح کرد و به پادشاهی بنی‌اسرائیل نصب کرد، چنان که در باب ۱۰ آیه‌ی ۱ کتاب اول سموئیل نبی آمده است: «پس سموئیل ظرف روغن را گرفته بر سر وی ریخت و او را بوسیده گفت آیا این نیست که خداوند تو را مسح کرد تا بر میراث او حاکم شوی» (موحدیان عطار، ۱۷۱؛ گرینستون، ۱۹).

در کتاب دوم سموئیل نبی باب ۲۲ آیه‌ی ۵۱، مسیحا داوود پادشاه است، «خدا پیروزیهای بزرگی نصیب پادشاه برگزیده‌ی خود داوود می‌سازد» (Ringgren, 9/469). در نزد بنی‌اسرائیل داوود به خاطر موفقیت چشمگیرش در برپایی سلطنت قدرتمند اسرائیل، به عنوان حاکم برگزیده‌ی الهی و پادشاهیش به عنوان گواهی حکومت خدا بر زمین است (Harris, 344).

در کتاب دوم تواریخ ایام باب ۶ آیه‌ی ۴۲ سلیمان مسیحا است، چنان‌که در دعای خود می-

گوید: «ای خداوند روی خود را از من که برگزیده‌ی تو هستم برگردان» (Ringgren, 9/469).

در کتاب مزامیر به طور کلی پادشاه مسحا است، چنان‌که در مزمو ۲۰ آیه‌ی ۶ آمده است: «اینک می‌دانم که خداوند از مکان مقدس خود در آسمان، دعای پادشاه برگزیده‌ی خود را اجابت می‌کند و با نیروی نجات بخش خویش او را می‌رهاند» (Ibid). همچنین در این کتاب بعضی از انبیاء بنی‌اسرائیل مسیحا هستند، چنان‌که در باب ۱۰۵ آیات ۱۴ و ۱۵ آمده است: او (یهوه) نگذاشت که کسی بر ایشان ظلم کند، بلکه پادشاهان را به خاطر ایشان توبیخ نمود که بر مسیح‌های من دست مگذارید و انبیای مرا آزار ندهید» (اسفندیار، ۵۱).

در کتاب اشعیای نبی مسیح (منجی) بنی‌اسرائیل، کودکی به نام عَمَانوئیل (خدا با ماست) است. در باب ۹ آیه‌ی ۶ این کتاب آمده است: «زیرا که برای ما ولدی زائیده و پسری به ما بخشیده خواهد شد و سلطنت بر دوش او خواهد بود و اسم او عجیب و مشیر و خدای قدیر و پدر سرمدی و سرور سلامتی (عَمَانوئیل) خوانده خواهد شد» (Emmet, 8/571). نیز در باب ۴۵ آیه‌ی ۱ همان کتاب کوروش به عنوان مسیح موعود خوانده شده است، «خداوند به مسیح خویش یعنی به کوروش که دست راست او را گرفتم تا به حضور وی امته را مغلوب سازم...» (گرینستون، ۳۱). تصویرسازی که اشعیای نبی در باب ۱۱ آیه‌ی ۹ از دوره‌ی مسیحایی می‌کند به این گونه است که حکومت آرمانی عادلانه‌ای برپا خواهد شد، «و در تمامی کوه مقدس من ضرر و فساد نخواهد کرد زیرا که جهان از معرفت خدا پر خواهد بود مثل آبهایی که دریا را می‌پوشاند» (همان، ۲۶).

ارمیای نبی در باب ۳ آیه‌ی ۱۷ پیشگویی می‌کند که شهریار آینده را مستقیماً خدا انتخاب خواهد کرد تا خدا بر تختگاه خود، اورشلیم حکومت کند و همه‌ی ملتها به سوی آن شهر کشیده شوند، «زیرا در آن زمان اورشلیم را کرسی یهوه خواهند نامید و مردم بار دیگر سرکشی دلهای شیر خود را نخواهند نمود» (همان، ۳۰).

کتاب دانیال نبی باب ۷، از شخصیت مسیحایی پسر انسان که نمادی برای یک شخص مقدس است، صحبت می‌کند (Flusser, 14/111). در این کتاب تمام مفاهیم مسیحایی از قبیل جاودانگی قوم، شکوه آینده‌ی اسرائیل، انتشار آرمان‌های قوم در سراسر جهان، ایمان بیگانگان و اعتراف به شایستگی یهود و خدای آنان وجود دارد (گرینستون، ۴۵).

هوشع نبی بر اتحاد بنی‌یهودا و اسرائیل در آینده و انتصاب یک رئیس در بین آنها تأکید می‌کند. او در کتاب خود باب ۱ آیه‌ی ۱۱ می‌گوید: بنی‌یهودا و اسرائیل با هم جمع خواهند شد و یک رئیس به جهت خود نصب نموده از آن زمین بر خواهند آمد زیرا که روز یزرعیل روز عظیمی خواهد بود» (همان، ۲۲).

میکاه نبی، ناحوم نبی، صفنیای نبی، به جای سخن گفتن از شخصیت مسیحا، بر مفهوم دوران

مسیحایی تأکید می‌کنند (همان، ۲۶)، دوره‌ای که زمان اصلاح کل جهان است چنان که ضفنیای نبی در کتاب خود باب ۳ آیه ۹ می‌گوید: «زیرا که در آن زمان، زبان پاک به امتهای خواهم داد تا جمیع ایشان اسم یهوه را بخوانند و به یک دل او را عبادت نمایند» (همان، ۲۹).

حجی نبی و زکریای نبی مفهوم محدودتری را پیرامون دوره‌ی مسیحایی ارائه می‌کنند. هر دو معتقد هستند که زربابل مسیحای منتظر است. در باب ۲ آیه ۲۳ کتاب حجی نبی آمده است، «یهوه صباپوت می‌گوید در آن روز ای بنده‌ی من زربابل بن شالتیئیل تو را خواهم گرفت و خداوند می‌گوید که تو را مثل نگین خاتم خواهم ساخت زیرا که من تو را برگزیده‌ام». زکریای نبی از اصلاح اخلاق در پادشاهی آینده نیز سخن می‌گوید، چنان‌که در باب ۸ آیه ۳۰ کتاب او آمده است، «خداوند چنین به صهیون مراجعت نموده‌ام و در میان اورشلیم ساکن خواهم شد و اورشلیم به شهر حق و کوه یهوه صباپوت به کوه مقدس مسمی خواهد شد». او همچنین در باب ۲ آیه ۱۱ می‌گوید در دوره‌ی مسیحایی امتهای جهان به پرستش خدای بنی‌اسرائیل خواهند گرایید، «و در آن روز امت‌های بسیار به خداوند ملصق شده قوم من خواهند شد و من در میان تو سکنی خواهم خواهم گرفت و خواهد دانست که یهوه صباپوت مرا نزد شما فرستاده است» (گرینستون، ۳۳).

ملاکی نبی به «پسر داوود» یا یک پادشاه زمینی دیگر اشاره نمی‌کند. مهم‌ترین عنصر در پیشگویی او در باب ۴ آیه ۴ آمده است که یک سیمای طبیعی از دوره‌ی احیای تورات به شمار می‌رود، و آن عبارت است از عمل به شریعت موسی به عنوان شرط تحقق وعده‌ی الهی. «تورات بنده‌ی من موسی را که آن را با فرائض و و احکام به جهت تمامی بنی اسرائیل در حوریب امر فرمودم، به یاد آورید» (همان، ۳۷).

ما در این پژوهش سعی داریم به هویت مسیحا، عوامل شکل دهنده‌ی این اندیشه، و اهداف مسیحا پردازیم.

اهمیت و ضرورت تحقیق

اندیشه‌ی منجی در همه‌ی ادیان و فرهنگ‌ها به اشکال گوناگون وجود دارد. این اندیشه‌ی مسیحا در دین یهود یکی از مهم‌ترین اندیشه‌ها است. لذا بحث و بررسی آن از اهمیت به‌سزایی برخوردار است. غیر از این بحث و بررسی این موضوع به شناخت بیشتر مهدی موعود در اسلام یاری می‌رساند.

اهداف پژوهش:

۱- مشخص کردن هویت مسیح در کتاب مقدس یهودی (عهد عتیق).

۲- بررسی عوامل به وجود آمدن انتظار مسیحا.

۳- بررسی اهداف مسیحا در کتاب مقدس یهودی (عهد عتیق).

سؤالها و فرضیه‌ها:

سؤالها

- ۱- معنای لغوی و اصطلاحی واژه‌ی مسیحا در کتاب مقدس یهودی (عهد عتیق) چیست؟
- ۲- چه عواملی باعث به وجود آمدن انتظار مسیحا شده است؟
- ۳- هدف از آمدن مسیحا چیست؟

فرضیه‌ها

- ۱- کلمه‌ی لاتینی مسیحا، که عبری آن ماشیح است، در لغت به معنی شخصی است که با آیین تدهین روغن تقدیس می‌شده است. این واژه در اصطلاح به معنی منتخب و برگزیده‌ی خداوند است. این کلمه و اصطلاح در کتاب یهودی برای کاهن، پادشاه (شائول، سلیمان، داوود، کوروش)، اشخاص برگزیده به کار رفته است.
- ۲- از جمله عوامل پیدایی این اندیشه این بود که قوم با مشاهده‌ی موفقیت پادشاهی‌های همسایه از قبیل ادوم، موآب و غیره از سموئیل درخواست کردند که پادشاهی برای آنها انتخاب کند و همچنین رنج‌ها و ناکامی‌های پی در پی که بر قوم وارد می‌شد و تأثیر شخصیت داوود به عنوان پادشاه ایده‌آل، در میان بنی اسرائیل از عوامل دیگر به وجود آمدن آن بوده‌اند.
- ۳- هدف از آمدن مسیحا رهایی دادن قوم اسرائیل از رنج و ستم و بدبختی است.

پیشینه‌ی نظری و تجربی:

پیشینه‌ی نظری این موضوع را می‌توان در مقالات زیر نشان داد.

- ۱- پورمحمد، محسن، «مسیحا در عهد عتیق»، معرفت، زمستان ۱۳۷۶ش، شماره ۲۳، ص ۸۶-۸۰.
  - ۲- خواص، امیر، «مسیحا در آیین یهود»، معرفت ادیان، زمستان ۱۳۸۸ش، شماره ۱، ص ۷۵-۹۸.
  - ۳- شاهنگیان، نوری سادات، «معادشناسی یهودیت»، اندیشه‌ی دینی، بهار ۱۳۸۹ش، شماره ۳۴، ص ۴۰-۴۵.
  - ۴- کریمی نیا، محمد مهدی، «انتظار موعود در آیین یهود»، رواق اندیشه، اسفند ۱۳۸۲ش، شماره ۲۷، ص ۶۳-۷۴.
- نوآوری این پایان نامه در این است که در مقالات فوق و نیز در کتاب‌های ذکر شده در منابع، موضوع مورد پژوهش ما به طور مجمل و مختصر مورد بررسی قرار گرفته است ولی ما در صد آن خواهیم بود که به طور مفصل بدان پردازیم. علاوه بر این مقالات و کتابها این موضوع را به

طور جداگانه در كتاب مقدس يهودى (عهد عتيق) مورد بررسى قرار نداده‌اند، ولى ما انشاءالله آن را در تك تك آن كتابها مورد بحث و بررسى قرار خواهيم داد.

بخش اول

مسح شده‌های خداوند در کتاب مقدس یهودی (عهد عتیق)

فصل اول

اشياء مقدّس و كاهنان به عنوان مسح شده‌هاى خداوند

معنای لغوی و اصطلاحی مسیحا

اصطلاح لاتینی مسیحا^۱ که عبری آن ماشیح^۲ و آرامی آن میشیحا^۳ است، به معنی شخص تدهین شده، است (Ringgren, 9/469; Emmet, 8/571)، به عبارت دیگر، شخصی که به نشانه‌ی منتخب و برگزیده بودن توسط خداوند، با آیین تدهین با روغن، تقدیس می‌شده است (Ibid, 9/469).
فعل عبری مسح^۴ به معنی مسح شدن اشیاء و اشخاص با روغن در عهد عتیق برای اهداف مقدس و غیر مقدس به کار رفته است (Werblowsky, 9/472)، از جمله برای ظروف و وسایل مقدس (سفر خروج، ۲۹/۳۰-۲۶) (Prideaux, 1/256)، برای کاهنان (سفر خروج، ۱۵/۴۰، ۳۰/۳۰؛ سفر لاویان، ۱۲/۸، ۵/۴) (Kirkpatrick, The First..., 105)، و نیز برای پادشاهان مهم بنی اسرائیل مثل شائول^۵ (کتاب اول سموئیل نبی، ۳-۵/۱۲ و ۵-۶/۲۴)، داوود (کتاب دوم سموئیل نبی، ۲۱/۱۹)، و سلیمان (کتاب دوم تواریخ ایام، ۴۲/۶)؛ و به طور کلی برای پادشاه (کتاب مزامیر، ۲/۲، ۶/۲۰، ۸/۲۸، ۹/۸۴، ۳۸/۸۹، ۵۱/۸۹ و ۱۷/۱۳۲)، و پادشاهان از نسل داوود (همان، ۵۰/۱۸، ۲۰/۸۹، ۱۷/۱۳۲) (Harris, 344) و پادشاهان خارجی (کتاب اول پادشاهان، ۱۵/۱۹) به کار رفته است (Milgrom, 2/179).

مسح شدن معنای مجازی هم دارد که در آن مسح شدن آیینی انجام نمی‌شد، مانند انبیاء (کتاب اول پادشاهان، ۱۶/۱۹)، شیوخ (کتاب مزامیر، ۱۵/۱۰۵) (Werblowsky, 9/472) و کوروش پادشاه ایرانی (کتاب اشعیا نبی، ۱/۴۵) (Milgrom, 2/179) که مسح شدن درباره‌ی آنها به طور مجازی به کار رفته است. پایه و اساس مسح شدن، روح‌بخشی یا همان انتقال کیفیات الهی و مقدس به یک شیء و یا افراد است (Jastrow, 1/556).

در نهایت مسیحا اشاره‌ی ضمنی به منجی یا نجات دهنده‌ای دارد که بنا بر پیشگویی‌های نبوی در آخرالزمان ظهور می‌کند، و رسالت احیای اسرائیل، برقراری پادشاهی خدا و ایجاد شرایط ایده‌آل را دارد (Werblowsky, 9/472).

از مثالهای گفته شده روشن می‌شود که کلمه‌ی مسیحا یا ماشیح، که در اصل، اصطلاح دیگری برای «مسح شده با روغن» است، به تدریج عنوان احترام‌آمیزی برای نشان دادن برگزیدگی، شده است. چون که عمل مسح شدن با روغن نشانه‌ی انتخاب و تعالی بود. بدون شک این بسط معنایی در زمانهای بعد از دوره‌ی تبعید بابلی^۶ به وجود آمد و از این حقیقت ناشی می‌شود که منجی موعود، پادشاه آینده، برگزیده‌ی خداوند از زمان تولد، «مسیحا» نام‌گذاری شده است (Klausner, 8). با این حال عنوان مسیحا برای معرفی منجی موعود در کتاب مقدس (عهد عتیق) یافت نمی‌شود و از زمان معبد دوم^۷ بعد از دوره‌ی عهد عتیق برای منجی موعود به کار برده شده است (Flusser, 14/112).

۱-۱-۲. مسح شدن اشیاء مقدس

مسح شدن برای اشیاء اولین بار در سفر پیدایش یافت می‌شود که در آن یعقوب سنگی را که زیر سر خود گذاشته بود مانند ستون قرار داد و آن را برای خداوند مسح کرد (سفر پیدایش، ۱۸/۲۸ و ۱۳/۳۱) (هاکس، ۸۰۲)، بعد از آن اشیاء مقدس به همراه تقدیس هارون و پسرانش و یا کاهنان مسح می‌شدند، همچنان که در سفر لاویان آمده است: «موسی روغن مسح را گرفته مسکن و آنچه را که در آن بود مسح کرده آنها را تقدیس نمود. و قدری از آن را بر مذبح هفت مرتبه پاشید و مذبح و همه‌ی اسبابش و حوض و پایه‌اش را مسح کرد تا آنها را تقدیس کند. و قدری از روغن مسح را بر سر هارون ریخته او را مسح کرد تا او را تقدیس نماید» (۱۲/۸-۱۰). ظروف مقدس نه تنها از طریق تدهین کردن برای مقاصد مقدسی تقدیس می‌شدند که باید وقف آن می‌شدند، بلکه در یک معنای نمادین با قدرت‌های روح الهی مجهز می‌شدند که باید از آنها به قومی که به معبد می‌آمدند منتقل می‌شدند. آنها مجراهای برکات فیض و نجات بودند که خداوند به عنوان واحد قدوس بر قومش می‌بخشید (Kiel..., Biblical..., 2/336-337).

ظروف و وسایل مقدسی که مسح می‌شدند، عبارت بودند از: خیمه‌ی ملاقات، تابوت عهد، خوان، چراغدان، مذبح بخور، مذبح قربانی سوختنی، حوض و همه‌ی وسایلی که همراه آنها بودند (سفر خروج، ۲۹/۳۰-۲۶). موسی اولین بار این وسایل را در برپایی خیمه‌ی ملاقات مسح کرد (همان، ۱۱/۴۰-۱) و بعدها هرگاه یکی از آنها گم می‌شد یا از بین می‌رفت، وسایل جدیدی به جای آنها مسح و تقدیس می‌شدند (Prideaux, 1/256).

شیوه‌ی مسح شدن مذبح قربانی سوختنی، شیوه‌ی مسح شدن اشیاء مقدس را نشان می‌دهد، بدین ترتیب که روغن مقدس باید هفت بار بر روی مذبح قربانی سوختنی پاشیده می‌شد (سفر لاویان، ۱۱/۸). این شیوه نشان می‌دهد که مسح همه‌ی وسایل مقدس به این روش انجام می‌شده است، جز این که در سایر اشیاء، روغن مقدس فقط یک بار بر روی آنها پاشیده می‌شد. دلیل این که چرا در مسح مذبح قربانی سوختنی روغن مقدس هفت بار بر آن پاشیده می‌شد، باید در میزان اهمیت آن که محل عبادت کردن بوده است، جستجو شود. مذبح قربانی سوختنی در باب ۴۰، آیه‌ی